

Bürhan-ı Limmî ve Bürhan-ı Innî nedir?

“Ateşin dumana olan delaleti gibi, müessirden esere yapılan istidlâle ‘bürhan-ı limmî’ denildiği gibi; dumanın ateşe olan delaleti gibi, eserden müessire olan istidlâle de ‘bürhan-ı innî’ denir. Bürhan-ı innî, şübhelerden daha sâlimdir.”

1- Bürhan-ı Limmî

Müessirden esere, yani **sebepten neticeye** gidilerek yapılan istidlâldir.

- “Madem Allah **Alîm, Hakîm ve Kadîr**dir, öyleyse yarattığı her şeyde ilim, hikmet ve kudret vardır.”
- Allah’ın isim ve sıfatlarından hareketle, kâinat ve ahiret hakkında hüküm verilir.
- Onuncu Söz’de, **Allah’ın isimlerinden ahiretin varlığı** bu yolla ispat edilir. Madem Allah var ahiret var gibi...

2- Bürhan-ı Innî

Eserden müessire, yani **neticeden sebebe** gidilerek yapılan istidlâldir.

- Bir eserdeki sanat, düzen ve hikmet görülür; “Bunu yapan elbette âlim, hikmetli ve kudretli biridir” denir.
- Kâinat, insan, hayvanlar ve rızıklandırma bu yolla Allah’a delil yapılır.
- “Ateş-duman” misali bunun en sade örneğidir.

Örnekler:

- Bulutun yağmura delâleti → bürhan-ı limmî
- Yağmurun buluta delâleti → bürhan-ı innî
- **Güneşin ışığa delâleti → bürhan-ı limmî**
- **Işığın güneşe delâleti → bürhan-ı innî**
- Yürüyenin ayak izine delâleti → bürhan-ı limmî
- Ayak izinin yürüyene delâleti → bürhan-ı innî
- **Zilin sese delâleti → bürhan-ı limmî**
- **Sesin zile delâleti → bürhan-ı innî**
- Tohumun ağaca delâleti → bürhan-ı limmî
- Ağacın tohuma delâleti → bürhan-ı innî

Sebep → Netice = Bürhan-ı Limmî

Netice → Sebep = Bürhan-ı Innî

“Bürhan-ı innî, şübhelerden daha sâlimdir.” (İşârât-ül İ‘caz, Bakara Suresi 20 ve 21. Ayetin Tefsiri.)

Kur’ân, özellikle **eserden müessire** (bürhan-ı innî) yolu sıkça kullanır. Bunun sebebi, **maddeye sapanmış zihinleri**, yine madde üzerinden hakikate ulaştırmaktır.

Kur’ân’da Bürhan-ı Innî Örnekleri

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ؟

“İnsan neden yaratıldığına bir baksın.” (Târık, 5)

insan (eser) gösteriliyor → **Yaratan kudret** (müessir) düşündürülüyor.

وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ؟ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ

“İşte onlara bir delil: Ölü yeri diriltir ve oradan taneler çıkarırız da ondan yerler.” (Yâsîn, 33)

Dirilen toprak (eser) → **Hayat veren Allah** (müessir)

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ؟

“Gökten su indirdik, onunla her şeyi dirillettik.” (Enbiyâ, 30)

Yağmur ve hayat (eser) → **Rahmet sahibi Allah** (müessir)

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ؟ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

“Geceyi ve gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O’dur. Her biri bir yörüngede yürür.” (Enbiyâ, 33)

Semavattaki düzen (eser) → **Kudretli Yaratıcı** (müessir)

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ؟

“Deveye bakmazlar mı, nasıl yaratılmış?” (Gâşiye, 17)

Bir hayvanın yaratılışı (eser) → **Sanatkâr Allah** (müessir)

فَارْجِعِ الْبَصَرَ ۙ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ

“ Haydi, çevir gözünü de bak, bir kusur, bir çatlaklık görebilecek misin?” (Mülk, 3-4)

Kusursuz sistem (eser) → **Mutlak hâkimiyet ve ilim** (müessir)